

**A Nemzeti Kulturális Alap Közgyűjtemények Kollégiumához benyújtott,
„A RIPPL-RÓNAI MEGYEI HATÓKÖRŰ VÁROSI MÚZEUM
ÁLLOMÁNYVÉDELMI MŰHELYE TEVÉKENYSÉGÉHEZ
SZÜKSÉGES SZAKMAI ANYAGOK ÉS ESZKÖZÖK
BESZERZÉSÉRE” című pályázat szakmai beszámolója**

Pályázati azonosító: 204133/00207 / (3533/00225)

A Nemzeti Kulturális Alaphoz benyújtott és 200 000 Ft-tal támogatott pályázatunk a 2015. évi állományvédelmi feladatok (1. ábra) ellátását jelentős mértékben elősegítette. A pályázati forrásból vásárolt anyagok és eszközök segítségével tovább sikerült folytatnunk egyik nagy jelentőségű, természettudományi gyűjteményünk tárolófolyadékának cseréjét (1. ábra, 15. pont), valamint az új, modern eszközöknek köszönhetően, kiváló minőségű kiállítási, illetve oktatási célokat szolgáló rekonstrukciók (gomba és növény másolatok) elkészítése vált lehetővé (1. ábra, 16. pont).

1. ábra: 2015. évi állományvédelmi feladatok:

Ssz.	Feladat	Állapot
MUNKATERVBEN SZEREPLŐ MUNKÁK		
1.	Vörs – Majori dűlő lelőhely (1999 – 2002. ásatások) még kezeletlen leletanyagának restaurálása	Folyamatban
2.	2013. évi vegyes leletek leletmentések, terepbejárási anyagok kezelése Németh Péter feltárása	A munkaterven kívüli feladatok ellátása miatt későbbre halasztva.
3.	Zamárdi-Rétiföldek 2. 2008. avar temető 16 – 19. sírok leletanyagának konzerválása	A munkaterven kívüli feladatok ellátása miatt későbbre halasztva.
4.	Taszár – Történeti gyűjtemény, military anyag restaurálása	Folyamatban
5.	Történeti gyűjtemény – Lestyán cukrász csokoládéöntő bádoggfigurák kezelése	A munkaterven kívüli feladatok ellátása miatt későbbre halasztva.
6.	Iparművészeti üveggép /József Attila Múzeumból/ restaurálása	A munkaterven kívüli feladatok ellátása miatt későbbre halasztva.
7.	K/ 61-es elkerülő út 2. lelőhely - mészbetétes sírok	19 db sír anyaga

	kerámiaanyagának konzerválása	elkészült, a további sírok anyaga folyamatosan kerül restaurálásra.
8.	Vörs-Battyáni-disznólegelő 2000-2010. évi feltárás 15 urnamezős sír kerámiaanyagának restaurálása	A munkaterven kívüli feladatok ellátása miatt későbbre halasztva.
9.	Vörs-Berekre-dűlő 2003. évi feltárás 4 Hallstatt objektum összenézése, restaurálása	A munkaterven kívüli feladatok ellátása miatt későbbre halasztva.
10.	Balatonföldvár – Szulok gyűjteményből régészeti kerámiaedények restaurálása	Teljesült
11.	Taszár – Történeti gyűjtemény, military anyag – egyenruhák és zászlók tisztítása	A munkaterven kívüli feladatok ellátása miatt későbbre halasztva.
12.	Régészeti ásatásokból előkerült leletanyag tisztítása, rendszerezése	Folyamatos
13.	Herbárium (10 lap)	Teljesült
14.	Rovarpreparátum (1000 db)	Teljesült
15.	Alkoholos gyűjtemény tárolófolyadékának cseréje	Folyamatos (a pályázati forrásból vásárolt mennyiség felhasználásra került)
16.	Gomba és növény modellek (5 db)	Teljesült
17.	Madár és emlőspreparátumok (11 db)	Teljesült
MUNKATERVBEN NEM SZEREPLŐ MUNKÁK		
13.	Szulok Károly gyűjteményből kiállításához válogatott tárgyak	Teljesült
14.	Kaposvár – Kisgát III. ütem kiválogatott tárgyak	Teljesült
15.	Órtilos – Zrínyi-újtár kiállításához kerámiaanyagok kezelése	Teljesült
16.	„Virtuális vártúrák” c. kiállításához fémtárgyak kezelése	Teljesült
17.	„Virtuális vártúrák” c. kiállításához kiválogatott anyag kezelése	Teljesült
18.	Somogyvár – Kupavárhegy régészeti kiállításból kerámia edények kezelése	Teljesült
19.	Történeti gyűjtemény – 2 db pergamentekercs tisztítása	Teljesült

20.	Történeti gyűjtemény - Textiltárgyak kezelése	Teljesült
21.	"Zsidó kéziratok és szertartási tárgyak" c. kiállítás tárgyai	Teljesült
22.	I. VH – s kiállításhoz kiválogatott fegyverek tisztítása	Teljesült
23.	Papi sapka tisztítása	Teljesült
24.	Történeti gyűjtemény – id. Sási János hagyaték anyagának kezelése	Teljesült
25.	Steiner gyűjtemény öntöttvas tárgyainak kezelése	Teljesült
26.	Asztali telefon konzerválása	Teljesült
27.	Együd Árpád hagyaték tárgyainak kezelése	Teljesült
28.	Egyéb néprajzi textilek kezelése	Teljesült
29.	Néprajzi gyűjtemény-Buzsáki tájházból behozott tárgyak	Teljesült
30.	Néprajzi Gyűjtemény - karádi tájházból behozott textilek kezelése	Teljesült
31.	Múzeumpedagógiai foglalkozáshoz embercsontok mosása, tisztítása	Teljesült

Alkoholban tárolt Neuroptera és Trichoptera gyűjtemény

A Rippl-Rónai Múzeum Természettudományi szakága igen jelentős, közel 64 000 db-os, alkoholban tartósított, gerinctelen állattani gyűjteménnyel rendelkezik. Ennek az egységnek jelenleg a legértékesebb és egyben legnagyobb részét a recésszárnyú-alkatúak (Neuropterida) jelentik. Az utóbbi évtizedekben végzett intenzív kutatómunka eredményeképpen több bizonyító példányt is örzünk hazánk szinte minden tájegységéről, valamint több külföldi expedíciós út alkalmával gyűjtött anyag is megtalálható e gyűjteményben. Az alkoholban tárolt anyagok másik részét a tegzesek (Trichoptera) gyűjteménye alkotja, ami jól reprezentálja a Somogy megyében előforduló fajokat, továbbá ízelítőt ad további hazai és közép-európai tegzesekből is. Mivel számos lelőhelyről csak ebben a gyűjteményben találhatóak dokumentum erejű bizonyító példányok, ezért igen jelentős értéket képvisel a hazai muzeológia szemszögéből.

Az említett gyűjteményi anyagok kialakításakor (a tárolófolyadék nagy mennyisége miatt) fontos szempont volt a költséghatékonyság, így az állatok 70 %-os izopropil alkoholban kerültek tartósításra. Sajnálatos módon csak nemrég derült ki, hogy az e fajta alkoholban tárolt anyagok fokozatosan elszíntelenednek, így sok esetben elveszítik a határozáshoz szükséges egyedi bélyegeiket. Ennek megelőzése céljából korábban már elkezdtük a tárolófolyadék cseréjét 70 %-os etil-alkoholra. Ezt a.r. tisztaságú (99,9 %) etil alkoholból hígítjuk vissza desztillált víz segítségével, így az oldatban minimálisra tudjuk csökkenteni a szennyezőanyagok jelenlétét (a hígítás mindenképp szükséges, ugyanis a tömény alkohol túlzottan kiszáritaná a gyűjteményi anyagot). Jelen pályázati forrás terhére 5 liter a.r. tisztaságú etil alkoholt tudtunk vásárolni, amivel további jelentős részét tudtuk lecserélni a Neuroptera és Trichoptera gyűjtemény tárolófolyadékának, megelőzve annak további állagromlását.

Kiállítási és oktatási célokat szolgáló élethű másolatok készítése

A módszer nem a szó szerinti értelemben vett tudományos célú préselt (herbárium), preparált, vagy alkoholos gyűjtemény gyarapodását szolgálja, hanem elsősorban kiállítási és szemléltető oktatási feladatra mintázott, és élethűen megfestett modellek készítését. Így természettudományi kiállításokhoz, illetve természetvédelmi és iskolai szemléltető célokra a környezeti hatásoknak (fény, pára, hőmérsékletváltozás, stb.) sokkal ellenállóbb másolatokat készíthetünk, melyeket nem kell vegyszeres kezelésnek alávetni, így kiválóan helyettesítik az eredeti preparátumokat.

Egy-egy ilyen modell elkészítése az aprólékos munkafolyamatok miatt akár több hetet is igénybe vehet, amire főként az adott faj vegetációs idejében nyílik lehetőség. Az öntőformák elkészítése során több módszer is kipróbálásra került, így gombák esetében fagyasztott, liofilizált (fagyasztva szárított), valamint friss darabokról, míg növények esetében már csak friss egyedekről készült másolat. A felsorolt módszerek esetében bebizonyosodott, hogy legegyszerűbben, illetve legjobb minőségben mindig a friss egyedekről készíthető másolat. Ennek oka, hogy a fagyasztott gombák túl hamar összeestek (így pontatlan lett a negatív), míg a liofilizált egyedek (drága és időigényes eljárás) esetében az eredeti tárgyak sérülése nélkül nem volt megoldható a másolatkészítés azok porózus felülete miatt. A negatívok elkészítése vákuum alatt történt, így az apró részletekről (mint a növények levelének erezte, valamint a gombák lemezei) is levegőbuborék mentesen sikerült másolatot készíteni.

Az egyes részek műgyantával történő kiöntését szintén vákuum alatt végeztük, majd a nyers, sík munkadarabok formázása (azonos öntőformából készített darabok egyedivé tétele) egy multifunkciós gép (csiszolás), valamint egy infralámpa segítségével történt (a műgyanta hő hatására kilágyul, így ilyenkor akár kézzel is formálható). Mivel a gombák csoportos fajok voltak, így ezek esetében előbb a nyers darabok össze lettek építve, ezt követően történt a festésük. A növények elkészítése során az egyes részek (levelek, virágok, stb.) festése után történt a modellek végleges összeépítése és a talapzatokra történő felszerelésük.

A pályázat során vásárolt eszközöknek, illetve a bemutatott módszernek köszönhetően a jövőben, az eddiginél lényegesen részletgazdagabb, ezáltal élethűbb modellek elkészítést tudjuk elvégezni. Az elkészített modellek listája a 2. ábrán, az egyes munkafolyamatok a 4. ábrán, míg a fajok a 5-9. ábrán tekinthetők meg.

2. ábra: Az elkészített gomba és növény modellek listája:

Fajnév	Darabszám	Leltári szám
Gyűrűs tuskógomba (<i>Armillaria mellea</i> (Vahl) P. Kumm.)	1 db	2016.01.01.
Világító tölcsergomba (<i>Omphalotus olearius</i> (Dc.:Fr.) Sing.)	1 db	2016.02.01.
Mocsári gólyahír (<i>Caltha palustris</i> L.)	1 db	2016.03.01.
Salátaboglárka (<i>Ranunculus ficaria</i> L.)	1 db	2016.04.01.
Szártalan kankalin (<i>Primula vulgaris</i> Huds.)	1 db	2016.05.01.
Összesen:	5 db	

Az elkészült preparátumok a Rippl-Rónai Megyei Hatóköri Városi Múzeum (7400 Kaposvár, Fő utca 101.) épületében kerültek elhelyezésre, ahol rendszertani szempontok alapján válogatva tekinthetik meg a kedves látogatók gyűjteményeinket.

Intézményünk honlapján, valamint a Hungaricana Közgyűjteményi Portál oldalán (az alábbi címeken) egy évig tekinthető meg a szakmai beszámoló, valamint a modellekről és azok elhelyezéséről készült fotók. Köszönetünket szeretnénk kifejezni a Nemzeti Kulturális Alapnak támogatásukért és reméljük, hogy a jövőben kiírt pályázatok elnyerésével további színvonalas munkák elkészüléséről számolhatunk be.

www.smmi.hu/muzeum/palyazatok/a-ripl-ronai-megyei-hatokoru-varosi-muzeum-allomanyvedelmi-muhelye-tevekenysegehez-szukseges-szakmai-anyagok-es-eszkozok-beszerzesere%E2%80%9D-cimu-palyazat-szakmai-beszamoloja

Kaposvár, 2016. április 27.

Körtési Gábor
állományvédelmi csoportvezető

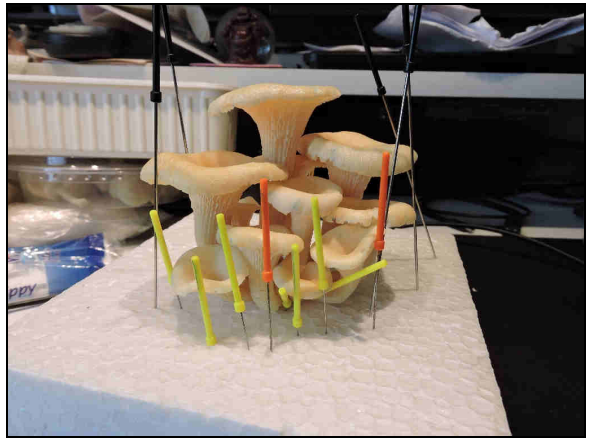
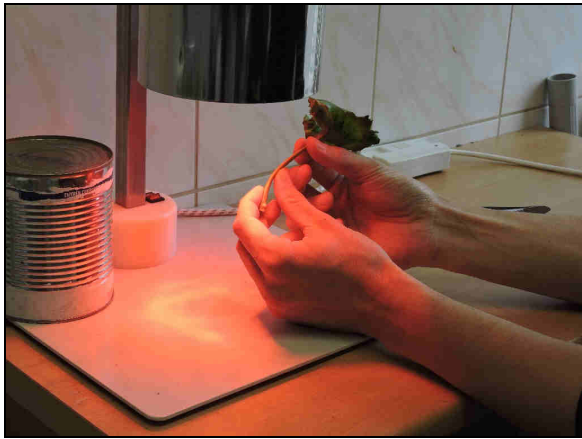
Melléklet:

3. ábra: Alkoholos gyűjtemény tárolófolyadékának cseréje:

4. ábra: Kiállítási és oktatási célokat szolgáló élethű másolatok készítése:

5. ábra: Gyűrűs tuskógomba (*Armillaria mellea* (Vahl) P. Kumm.):

6. ábra: Világító tölcsérgomba (*Omphalotus olearius* (Dc.:Fr.) Sing.):

7. ábra: Mocsári gólyahír (*Caltha palustris* L.):

8. ábra: Salátaboglárka (*Ranunculus ficaria* L.):

9. ábra: Szártalan kankalin (*Primula vulgaris* Huds.):

